

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

קרעים בחברה

קיטוב פוליטי, זהות ושאיכות בעידן של פילוג

פרופ' אמנון כוורי

המכון לחירות ואחריות

בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה

אוניברסיטת רייכמן

מבנה ההרצאה

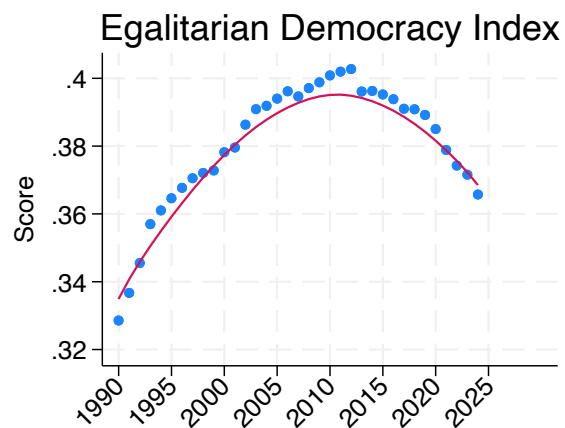
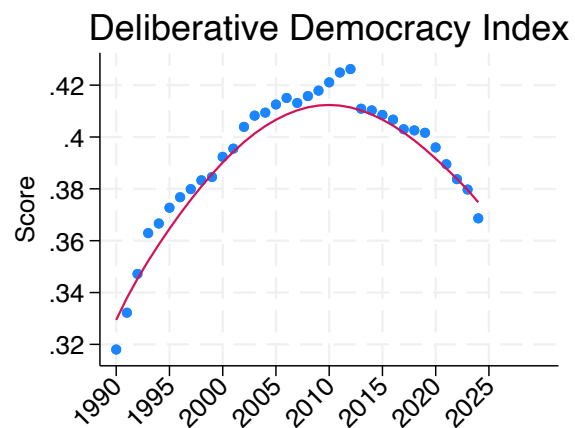
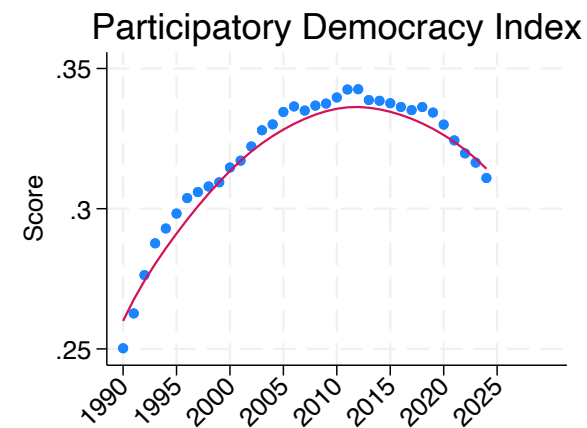
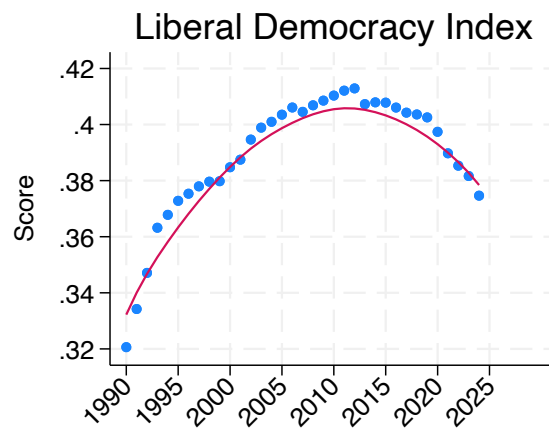
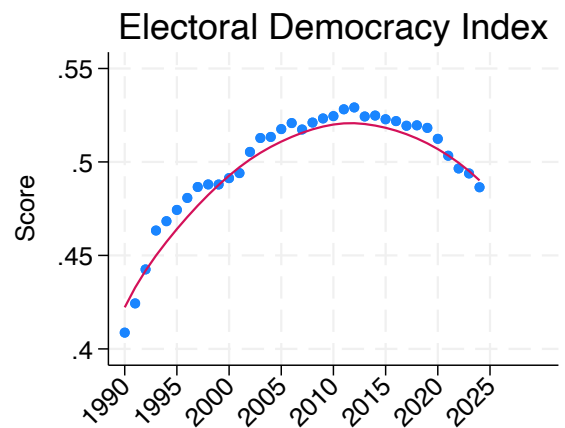
- מדדים בינלאומיים להערכת הדמוקרטיה הישראלית
- תפיסות דמוקרטיות בחברה הישראלית
- קיטוב פוליטי בחברה הישראלית
- נשאר קצת מקום לאופטימיות?

אנחנו בעיצומו של תהליך הידרדרות דמוקרטית בעולם

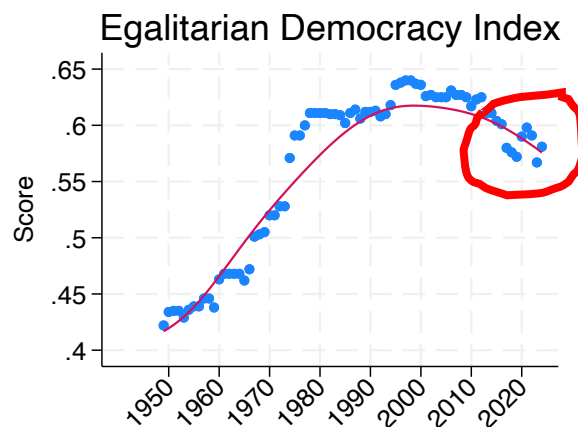
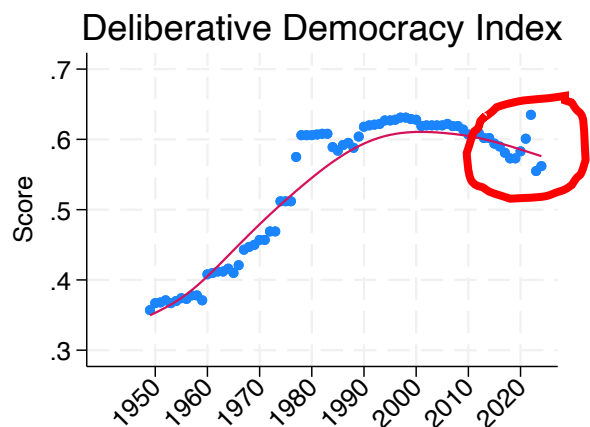
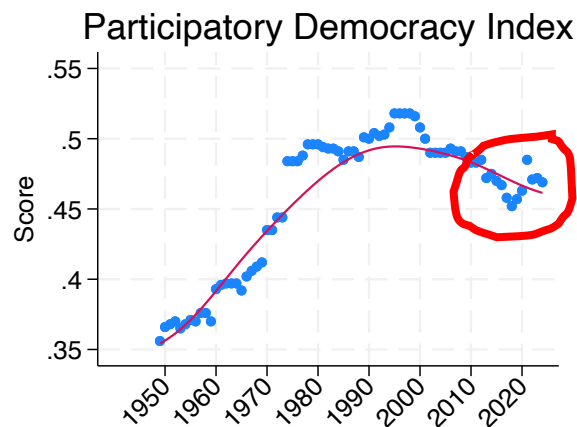
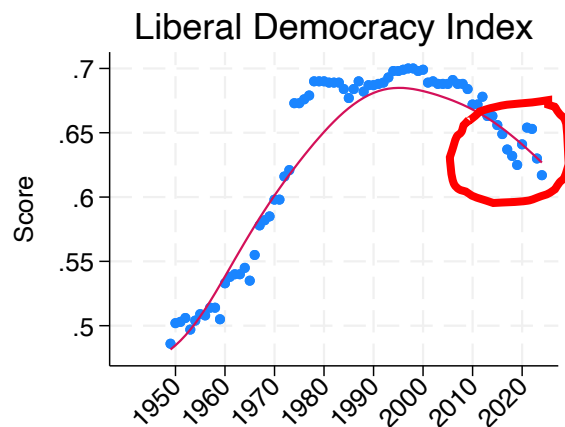
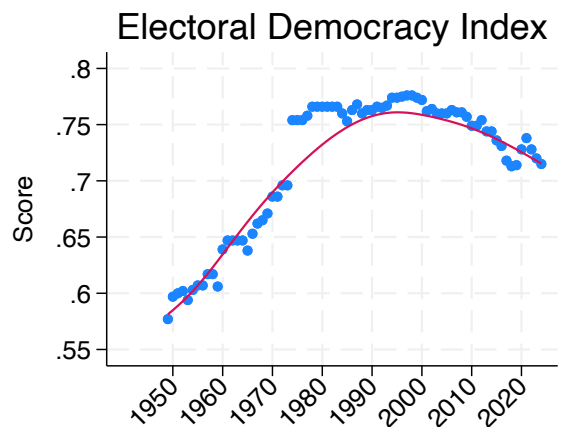
VDem Global, 1990-2024

אנחנו בעיצומו של תהליך הידרדרות דמוקרטית בישראל

VDem Israel, 1949-2024

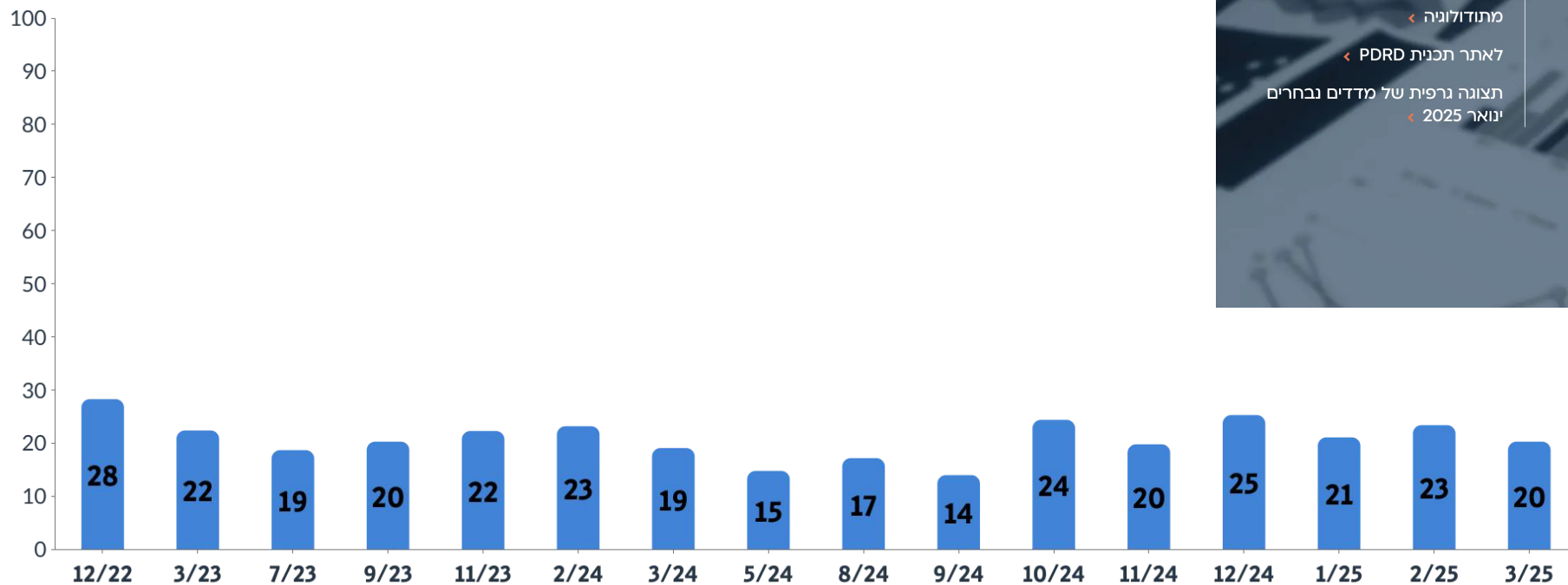
הקושי בדעיכה הדמוקרטית ומקום לשינוי

- **ירידה** בהערכת הדמוקרטיה הישראלית
- **ירידה** במדדים של שיח ושל שוויון
- **עליה** במדדי השתתפות
- כאן טמונה האכזבה והחשש, וגם המקום לתקווה – דמוקרטיה היא שלטון העם, וכאשר העם מעורב, הדמוקרטיה תוכל לניסיונות להביס אותה.
- אבל זה תלוי בתפיסות הדמוקרטיות של הציבור בישראל
 - איך הציבור רואה את הדמוקרטיה?
 - איך הציבור רואה את הקיום המשותף שלנו כאן?

מדד הדופק של הדמוקרטיה הישראלית

מצב המדינה (% מכלל המשיבים שענו שהמצב טוב)

מרכז הנתונים

- מתודולוגיה
- לאתר תכנית PDRD
- תצוגה גרפית של מדדים נבחרים
- ינואר 2025

המכון לחירות ואחריות רואה חשיבות רבה ביצירת מדדים להערכת תפקודה של הדמוקרטיה הישראלית ומידת אמון הציבור בה. לשם כך, המכון עורך סקרים עיתיים בקרב מדגמים מייצגים של החברה הישראלית על כל גווניה, סקרים בהם נשאל הציבור על מידת האמון במוסדות המדינה השונים ושאלות שונות לגבי מידת שביעות רצון הציבור מתפקוד הממשלה וחבריה. המכון החל במדידת רמות אמון הציבור בחודש אפריל 2022 והן נמדדות מאז מדי חודש. הנתונים נאספים על ידי המכון לחירות ואחריות בסיוע בסייע Program on Democratic Resilience & Development (PDRD).

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

אוניברסיטת
חיפה
רייכמן

בבחינת דעת קהל, שתי תקופות

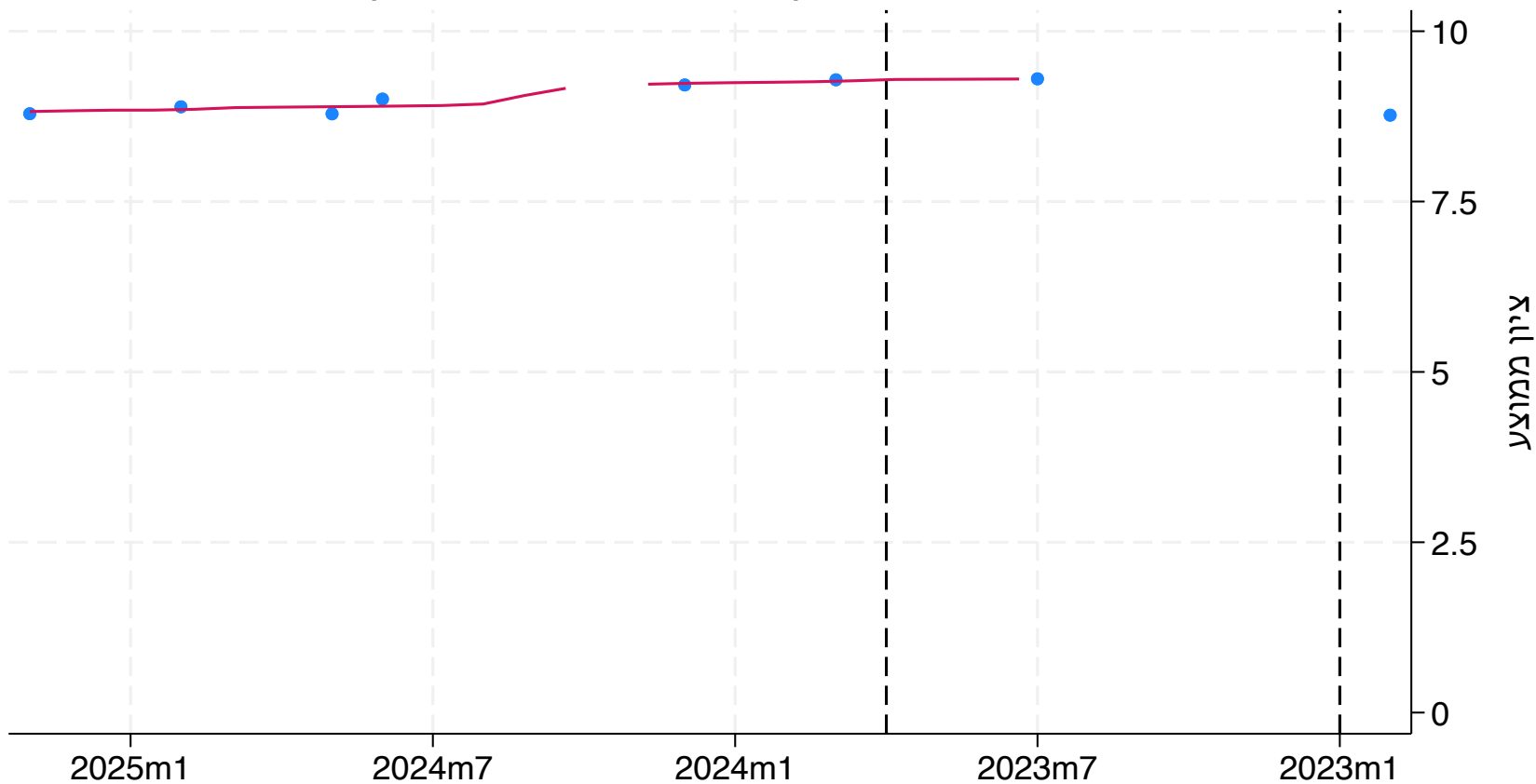
- ה"אביב" הדמוקרטי – לאחר ההכרזה על הרפורמה המשפטית / ההפיכה המשטרית והמעורבות הציבורית המשמעותית למניעתה
- המלחמה – התקפת החמאס ב 7.10 טרפה את הקלפים

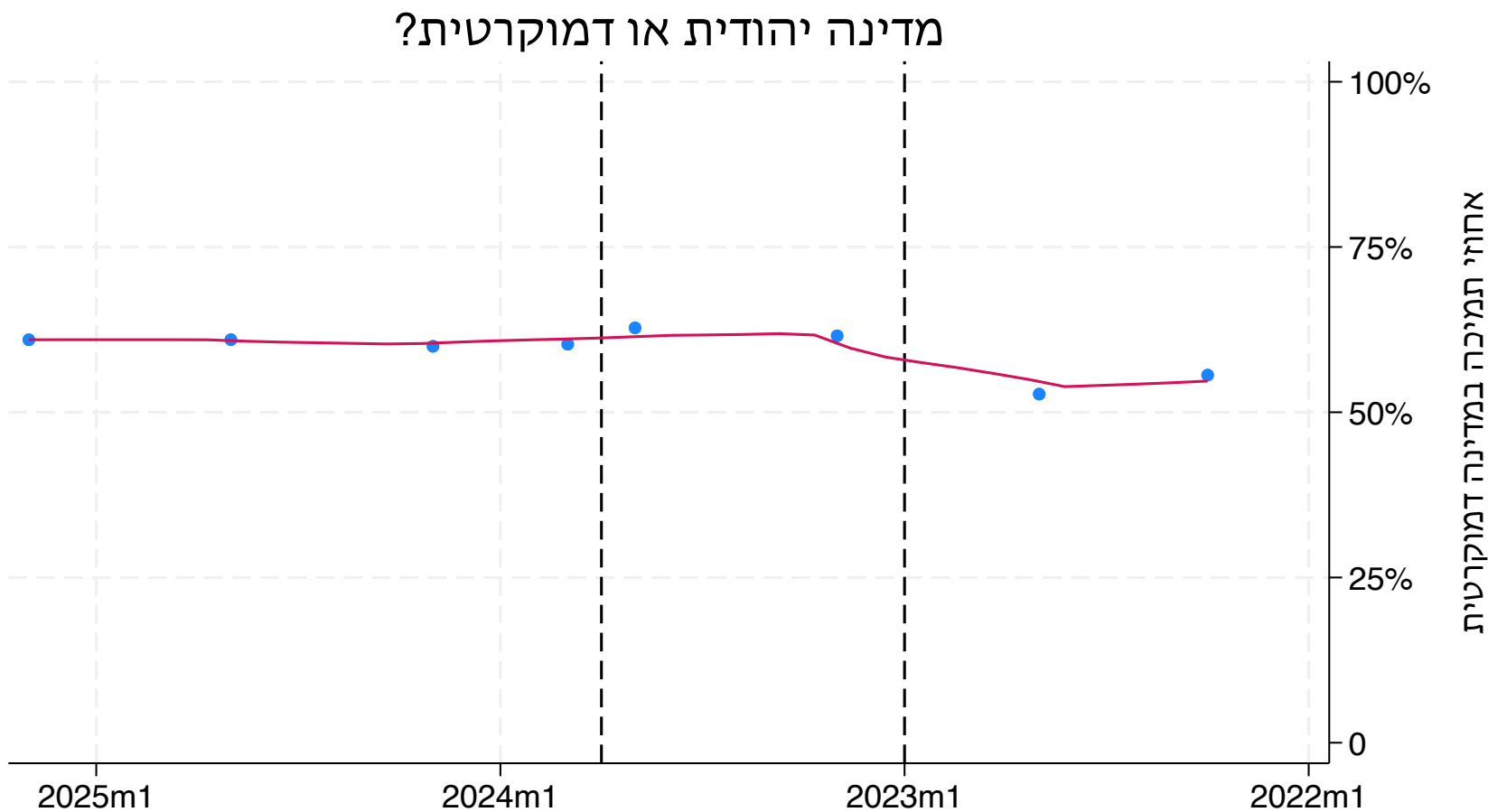
הציבור רואה חשיבות רבה יותר היום בדמוקרטיה

באיזו מידה חשוב לך לחיות במדינה דמוקרטית?

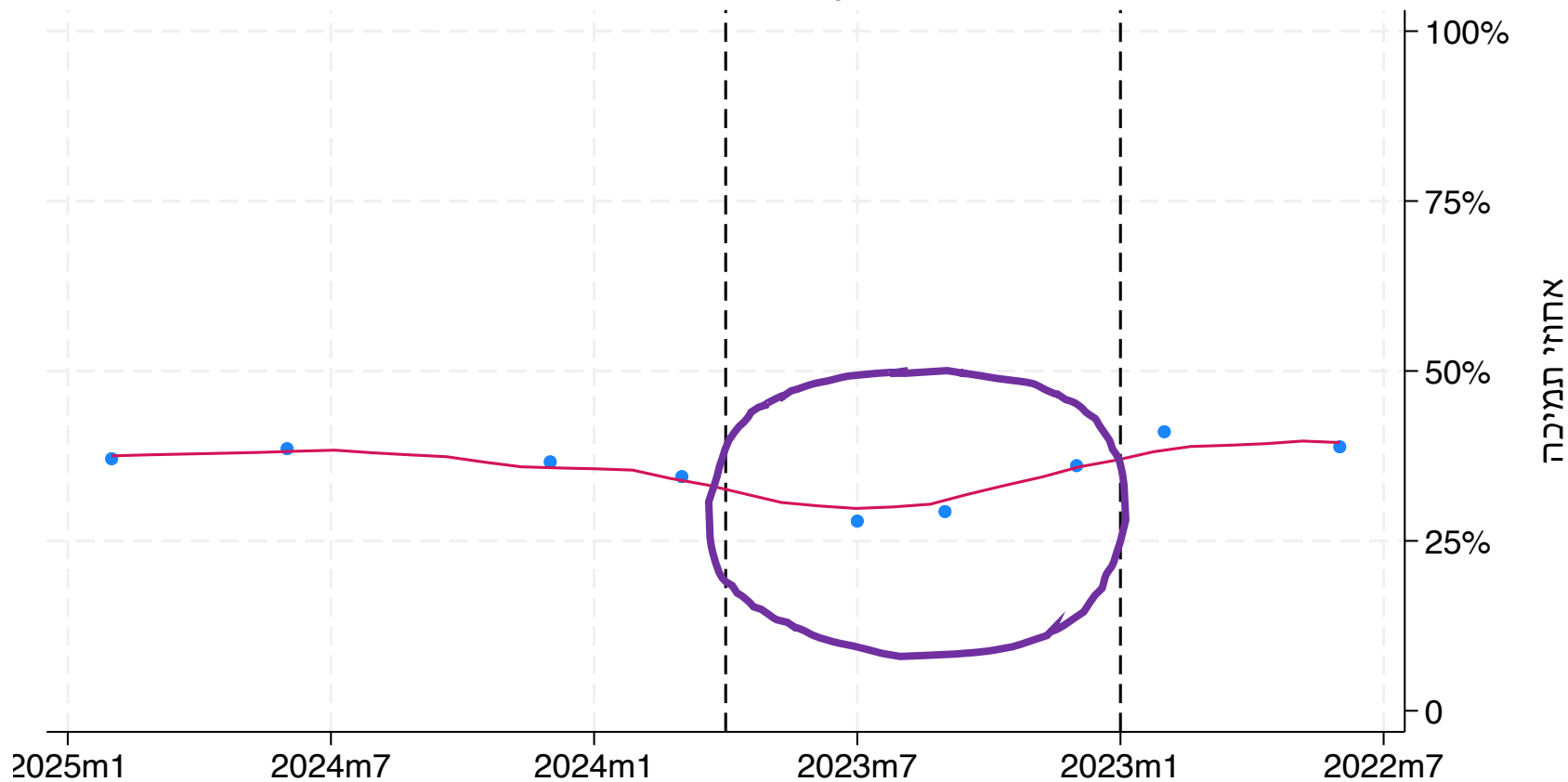
הציבור רואה חשיבות רבה יותר היום בדמוקרטיה

אבל, כאשר שואלים את הציבור באופן ממוקד יותר בדבר הסדרים דמוקרטיים, רואים דעיכה

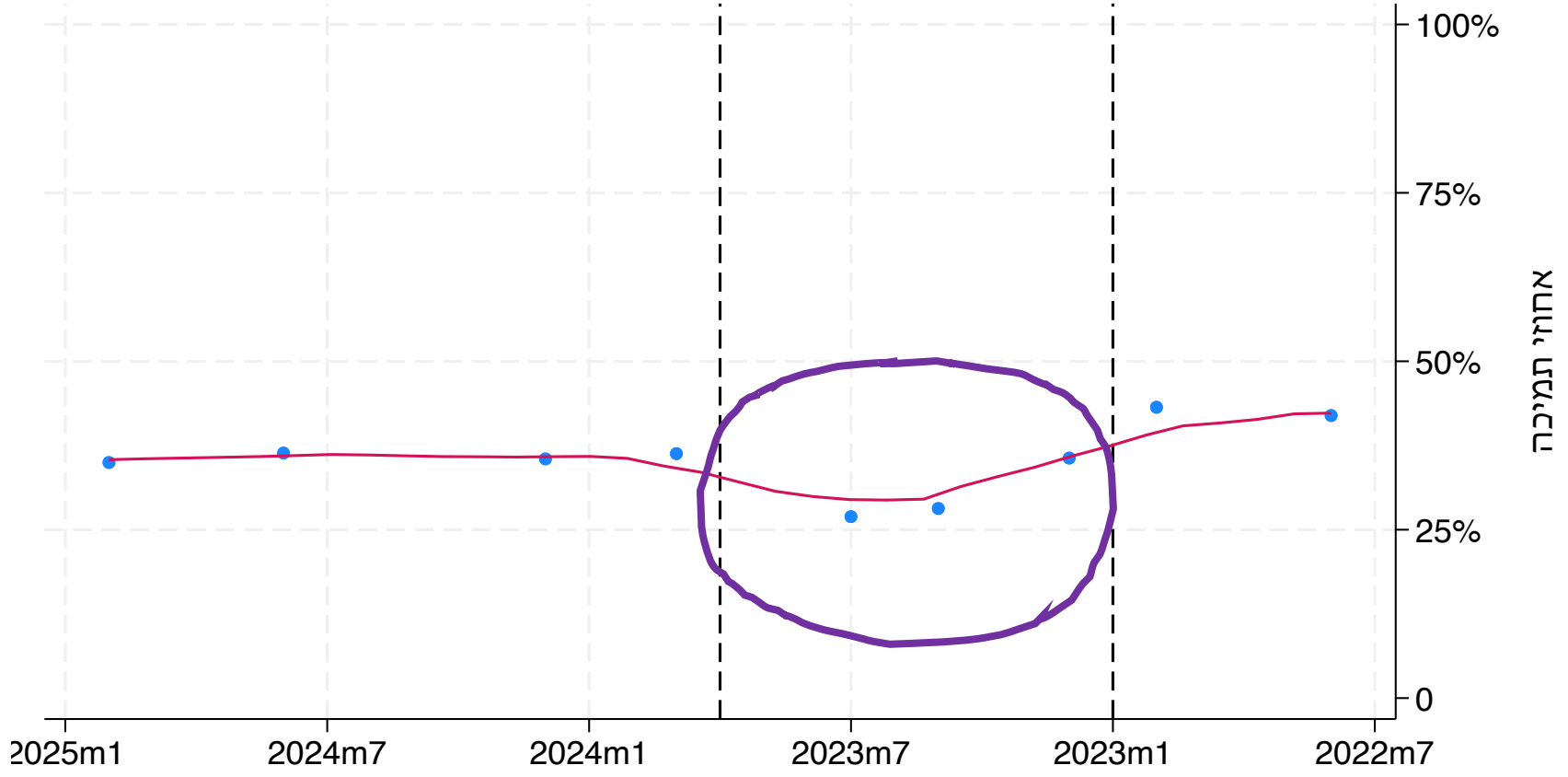
תמיכה במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת ובבחירות

אבל, כאשר שואלים את הציבור באופן ממוקד יותר בדבר הסדרים דמוקרטיים, רואים דעיכה

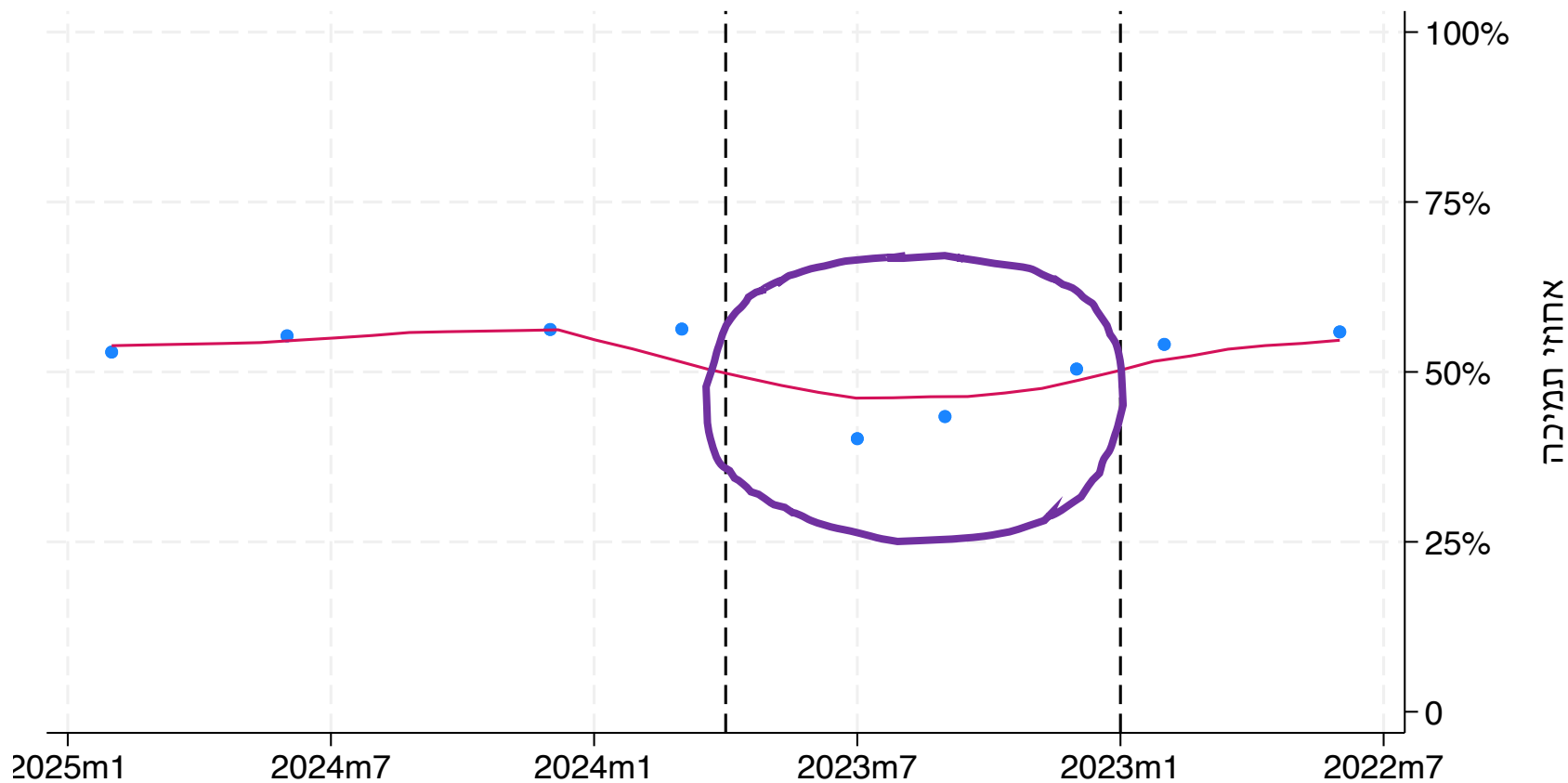
תמיכה בפתרונות מהירים גם אם אינם עומדים בעקרונות דמוקרטיים

כולל עליה במוכנות לפגיעה בזכויות פוליטיות

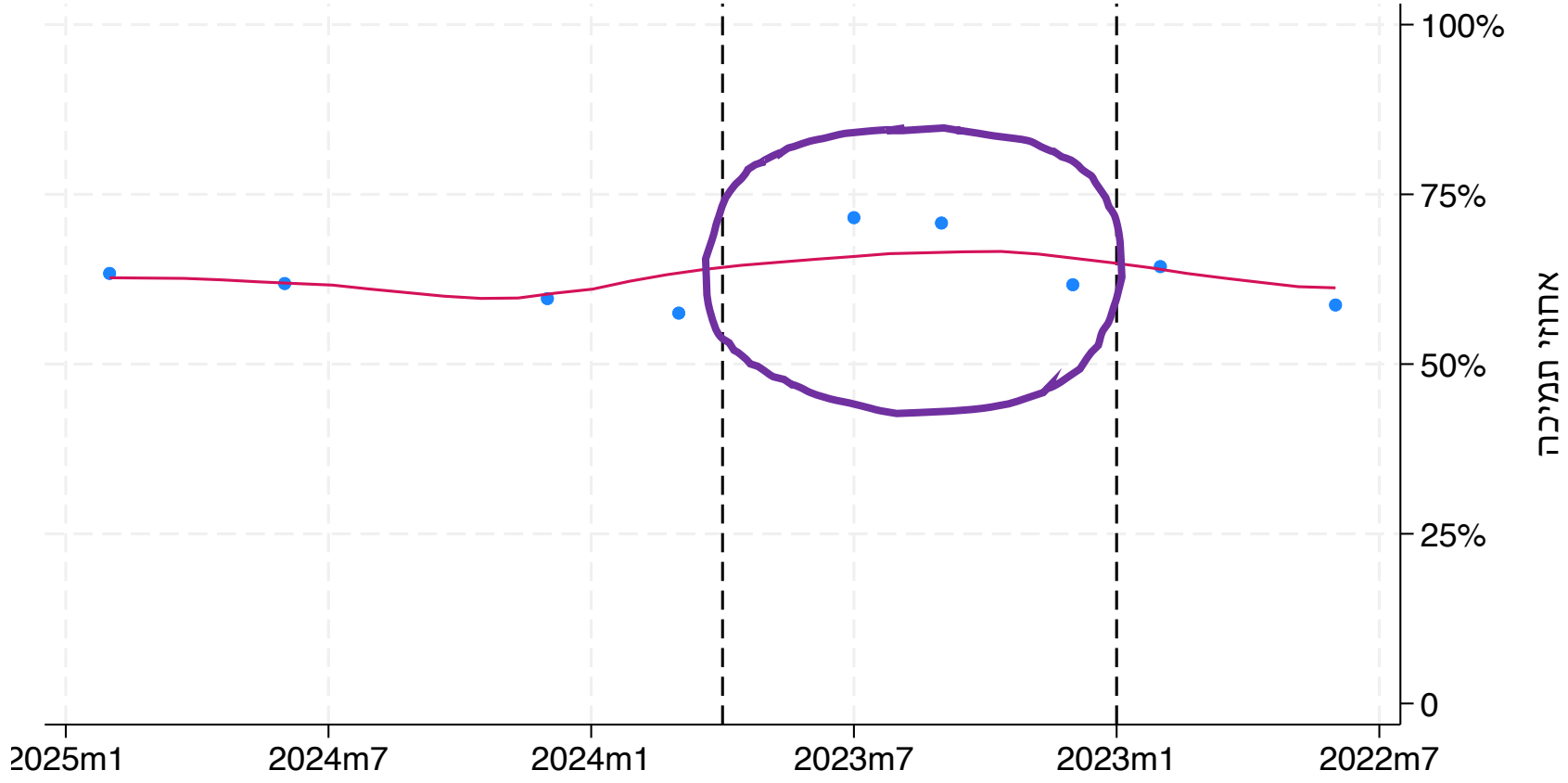
שלילת זכות הצבעה למי שלא נשבע אמונים למדינת ישראל

כולל עליה במוכנות לפגיעה בזכויות פוליטיות

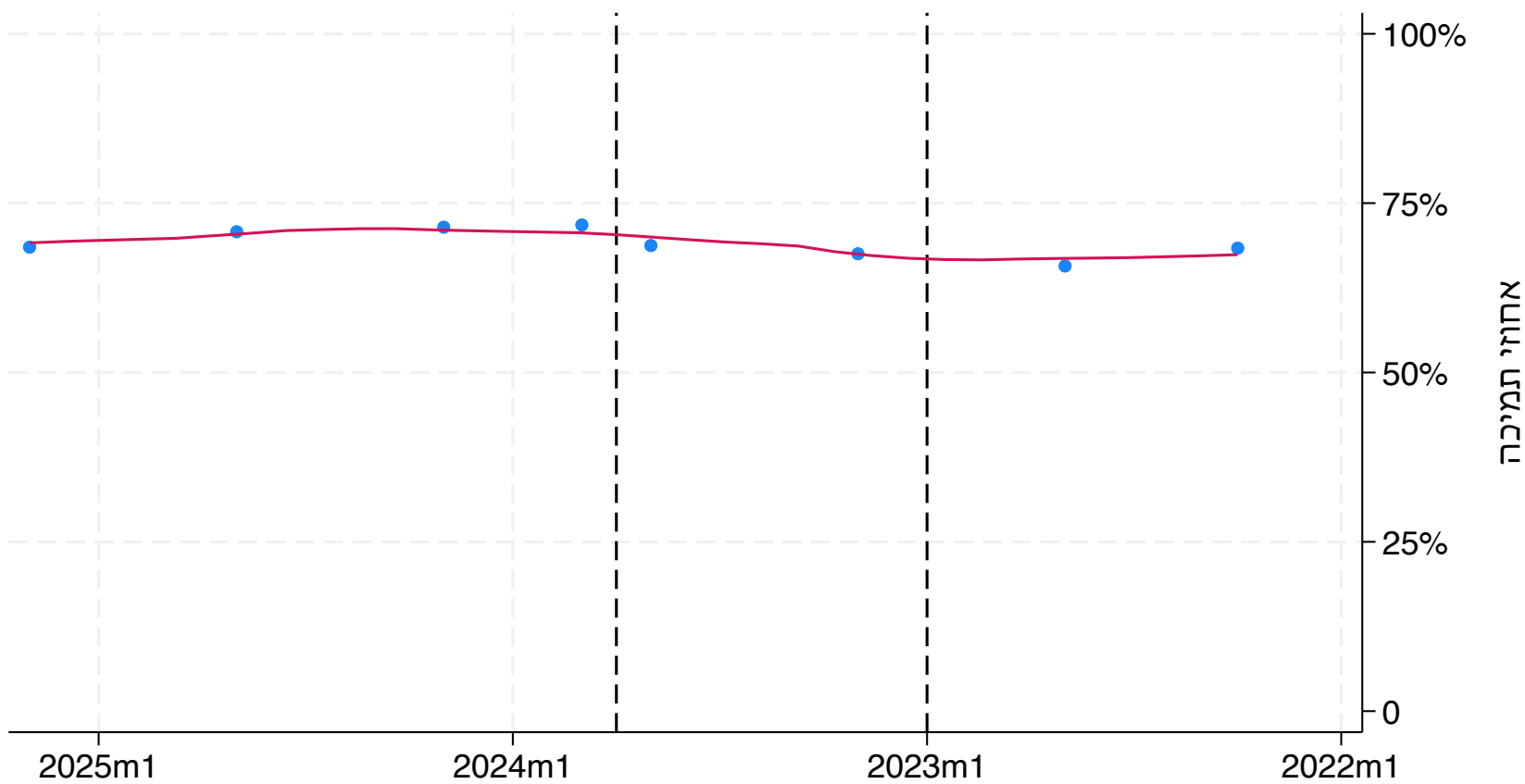
יש להבטיח חופש ביטוי גם לאנשים המתבטאים נגד המדינה

אבל, חלק מההישגים לא נמחק

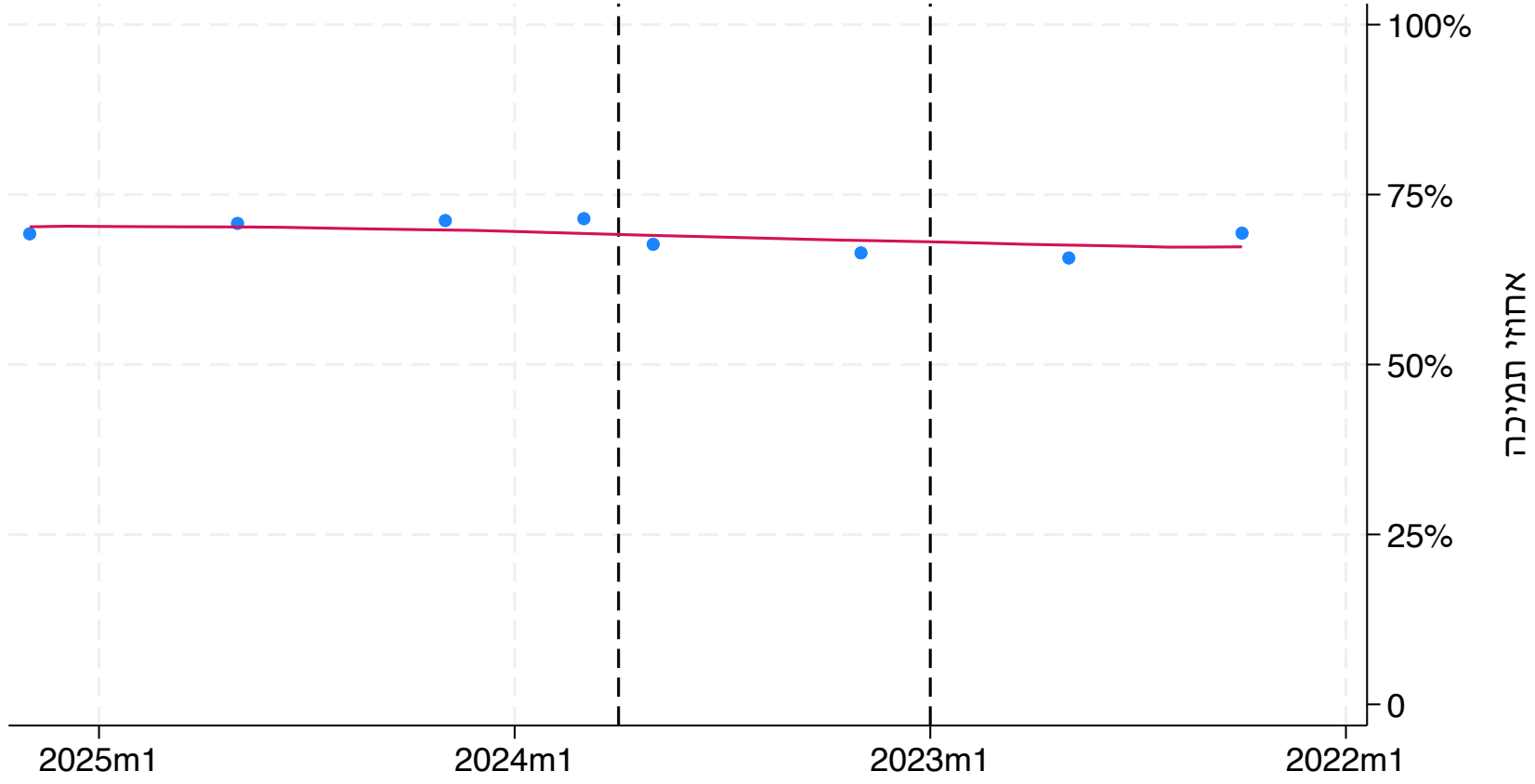
תמיכה בנישואים אזרחיים

אבל, חלק מההישגים לא נמחקו

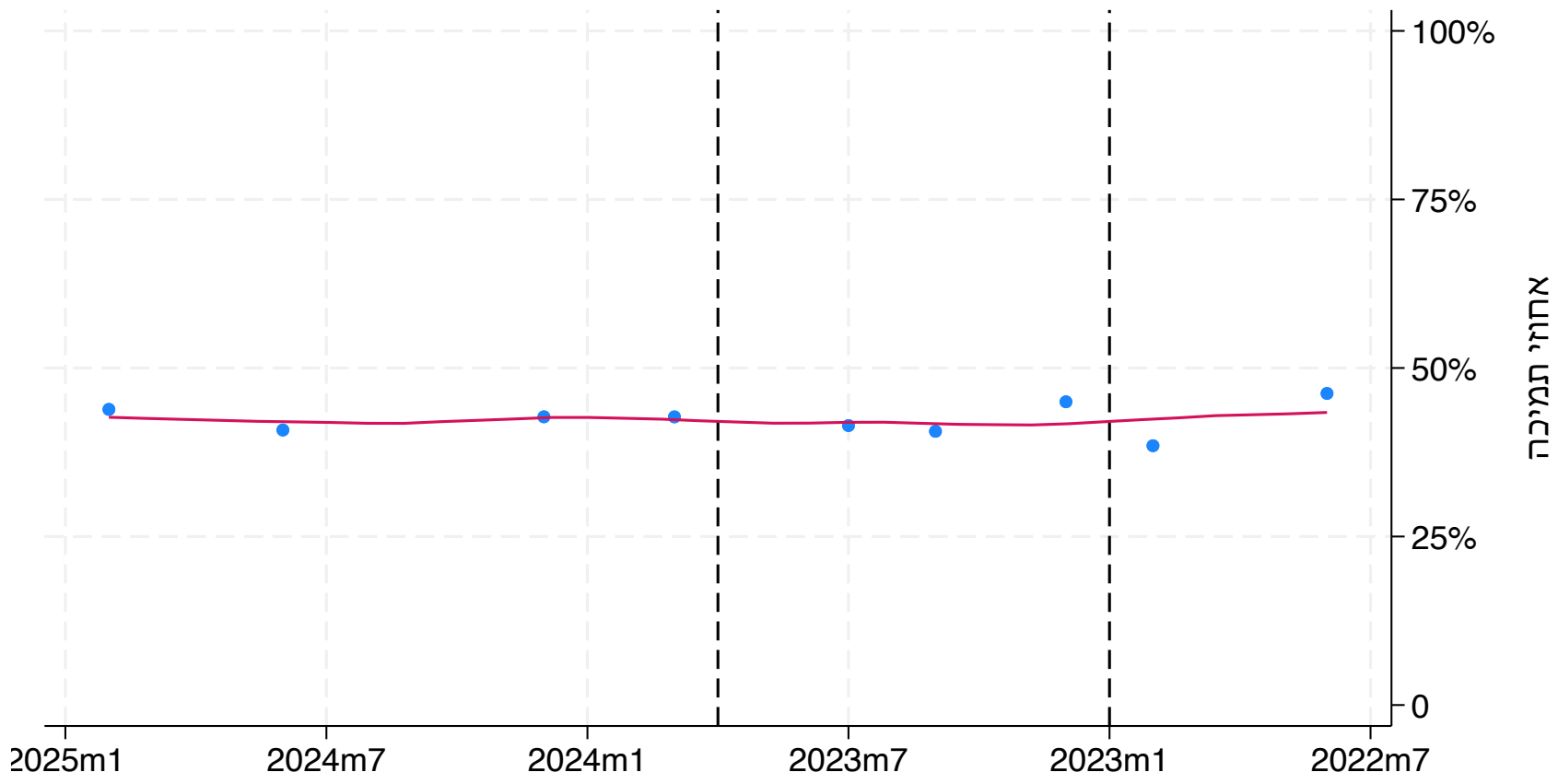
תמיכה בזכויות שוות לזוגות מאותו מין

אבל (2) ההישגים לא חלים על זכויות ויחס לחברה הערבית

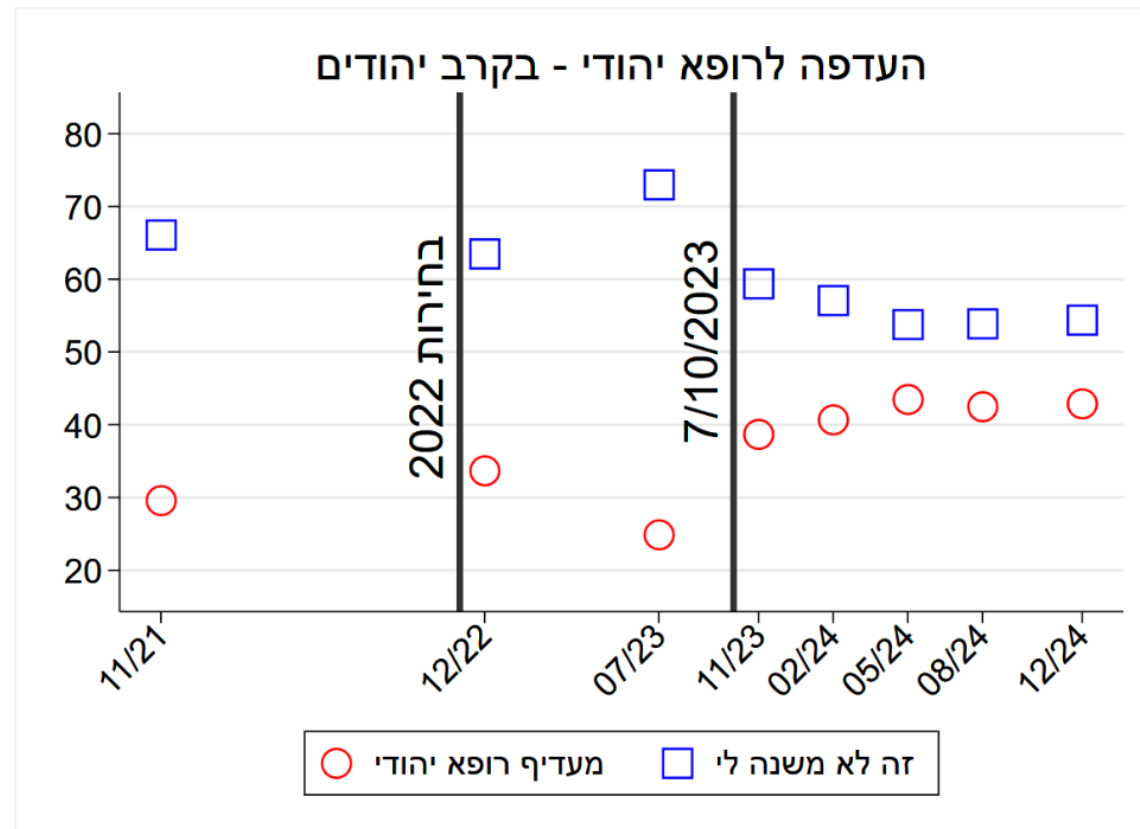
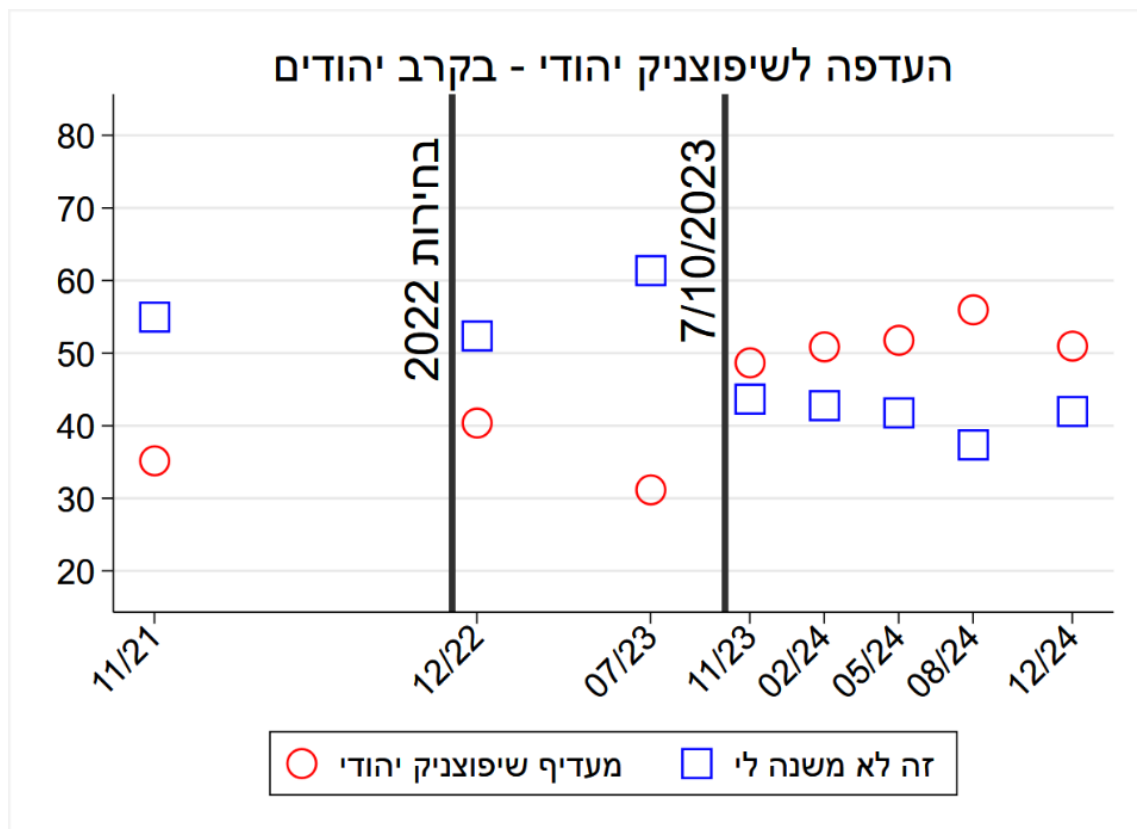
ליהודים צריכות להיות יותר זכויות

סקרי המכון לחירות ואחריות, אוניברסיטת רייכמן

ביחס לערבים, אנחנו רואים ריחוק גובר

השאיפה לשינוי צריכה לעבור דרך איכות השיח בינינו

• כאמור, לפי VDem איבדנו את היכולת לדבר בינינו

Deliberative Component index

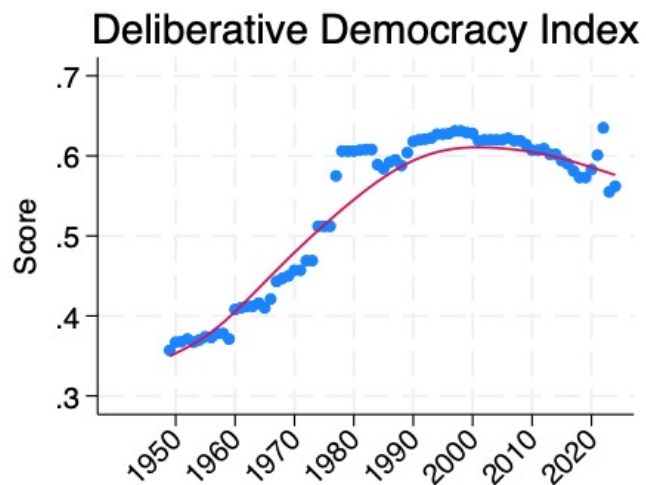
Reasoned justification

Common good

Respect
counterarguments

Range of consultation

Engaged society

קיטוב פוליטי

• הבחנה בין סוגי קיטוב

- קיטוב אידאולוגי - מתייחס להבדלים בין חברי קבוצות יריבות בעמדות בנושאי מדיניות שונים
- קיטוב רגשי - מתייחס לעוינות, סלידה, חוזר אמן ורגשות שליליים בין חברי קבוצות פוליטיות יריבות או תומכי מפלגות שונות

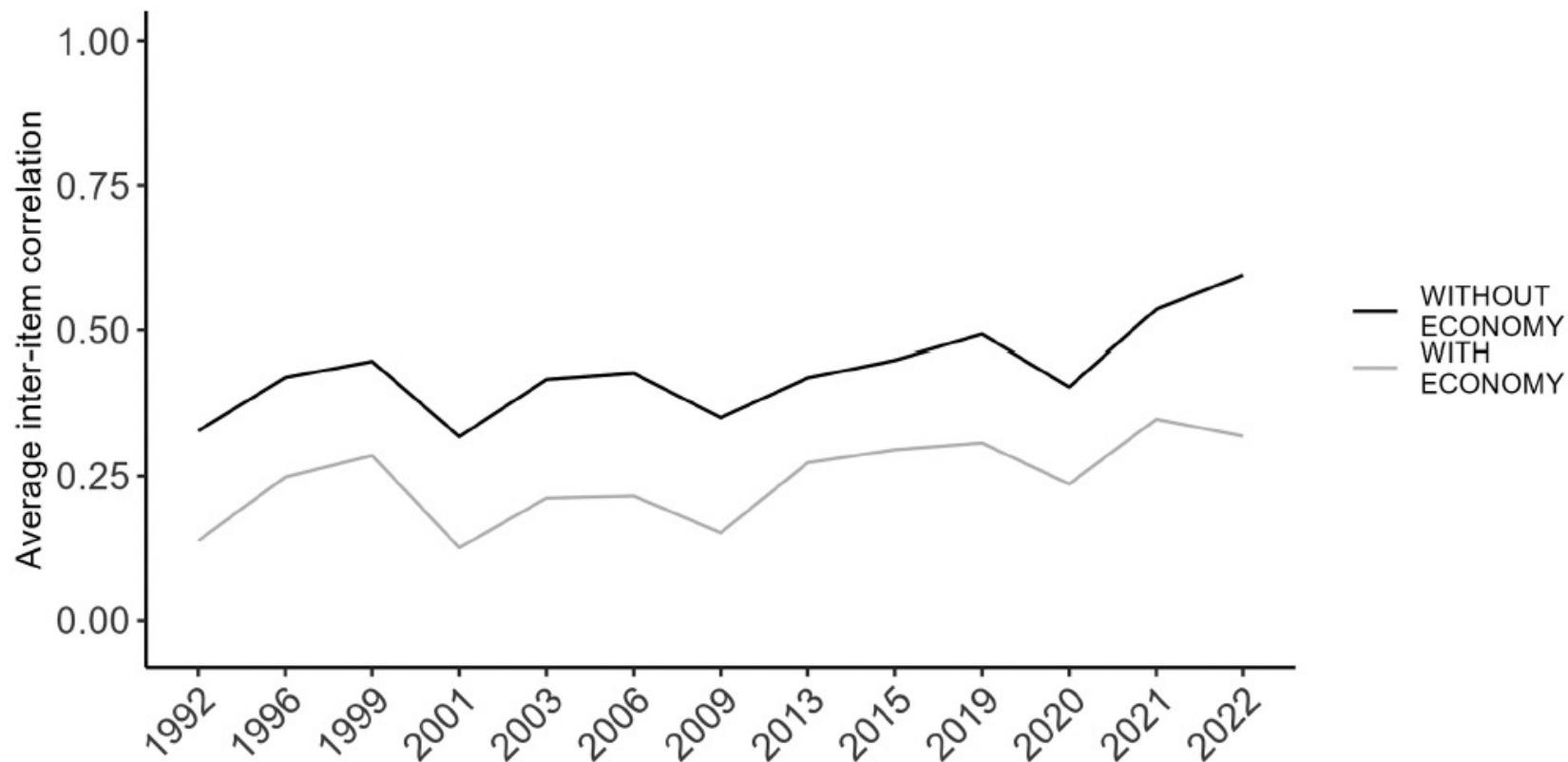
• הבחנה בין נקודת ההתייחסות

- קיטוב כמציאות – עד כמה הציבור מקוטב?
- קיטוב כתהליך – האם אנחנו בתהליך של הקצנה או התקרבות?

קיטוב אידיאולוגי

- קיטוב לא חזק
- קיטוב עולה, מעט

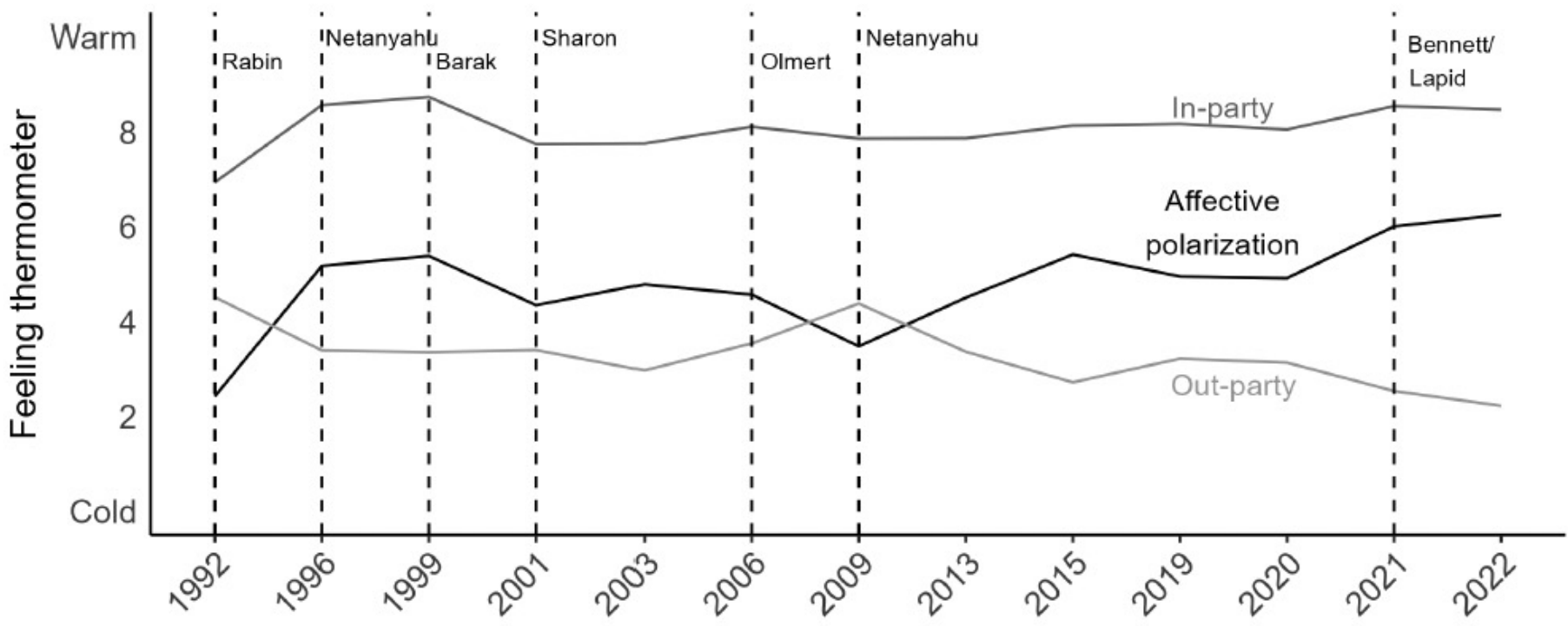
קיטוב ריגשי

• עליה משמעותית בקיטוב, בעיקר

בעידן נתניהו

• 1996-1999

• מאז 2015

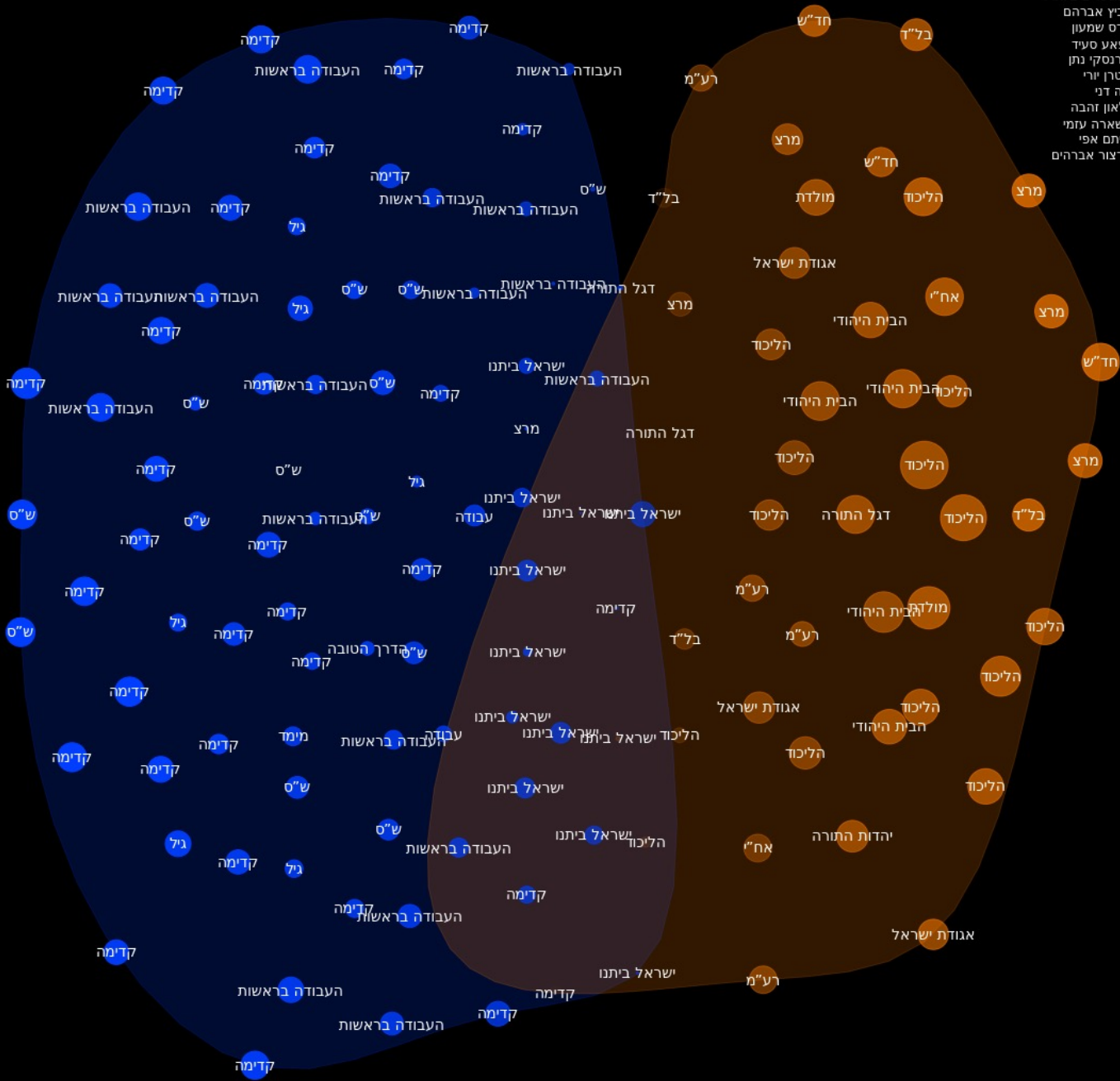
תפקיד המנהיגים הפוליטיים

אחריות של חברי הכנסת והמפלגות

- מידת שיתוף הפעולה (בהצבעות) בהכנסת ה 17 (2006-2009, ממשלת אולמרט)

המגשרים ביותר: רביץ אברהם פרס שמעון נפאע סעיד שרנסקי נתן שטרן יורי נוה דני גלאון זהבה בשארה עתמי איתם אפי צרצור אברהם

השפעת המלחמה

• ממתנת קיטוב

• "השערת האיום החיצוני" (External Threat hypothesis): איומים ביטחוניים מצד אויבים מחוץ למדינה מפחיתים קיטוב בקרב הציבור והמנהיגים הפוליטיים (e.g., Myrick 2021)

• הפעולות המסוכנות של האויבים: (1) מספקות "מידע" לכל הציבור לגבי חומרת המצב, מה שמפחית קיטוב בנוגע לנושאי מדיניות הקשורים לסוגיות ביטחוניות [=פחות קיטוב אידיאולוגי]; (2) מבליטות את הזהות הלאומית (להבדיל מהזהות הפוליטית-מפלגתית) המשותפת לציבור המאויים, מה שמפחית עוינות בין יריבים פוליטיים [=פחות קיטוב רגשי]

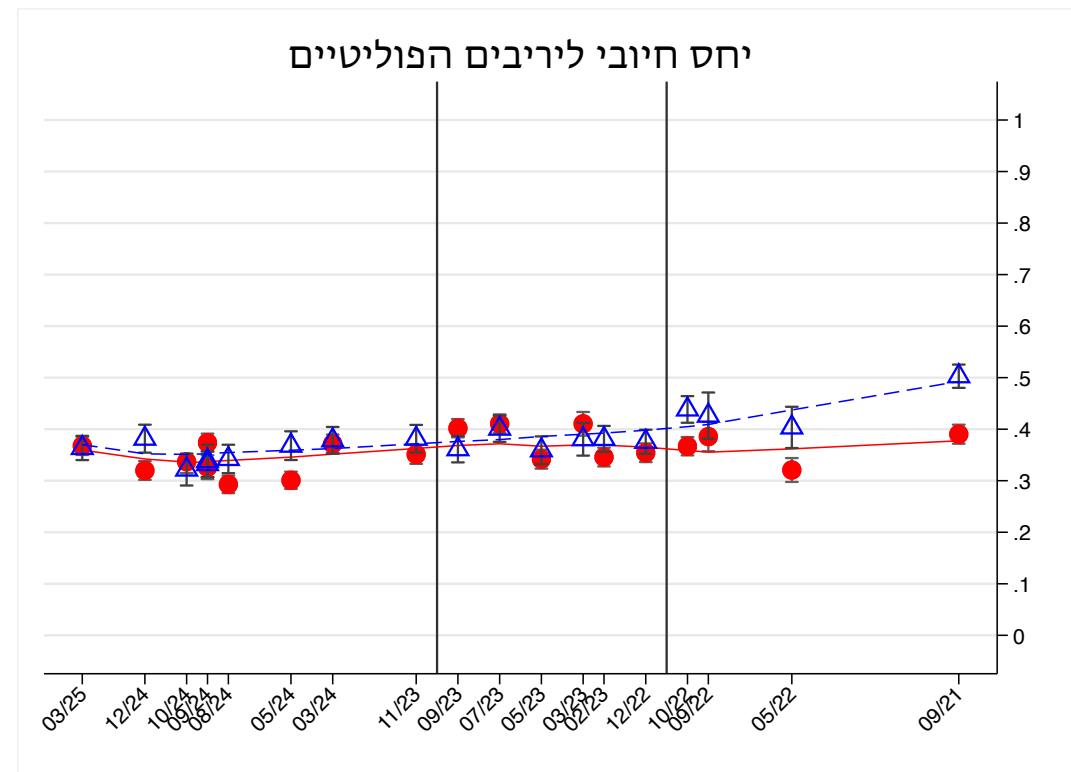
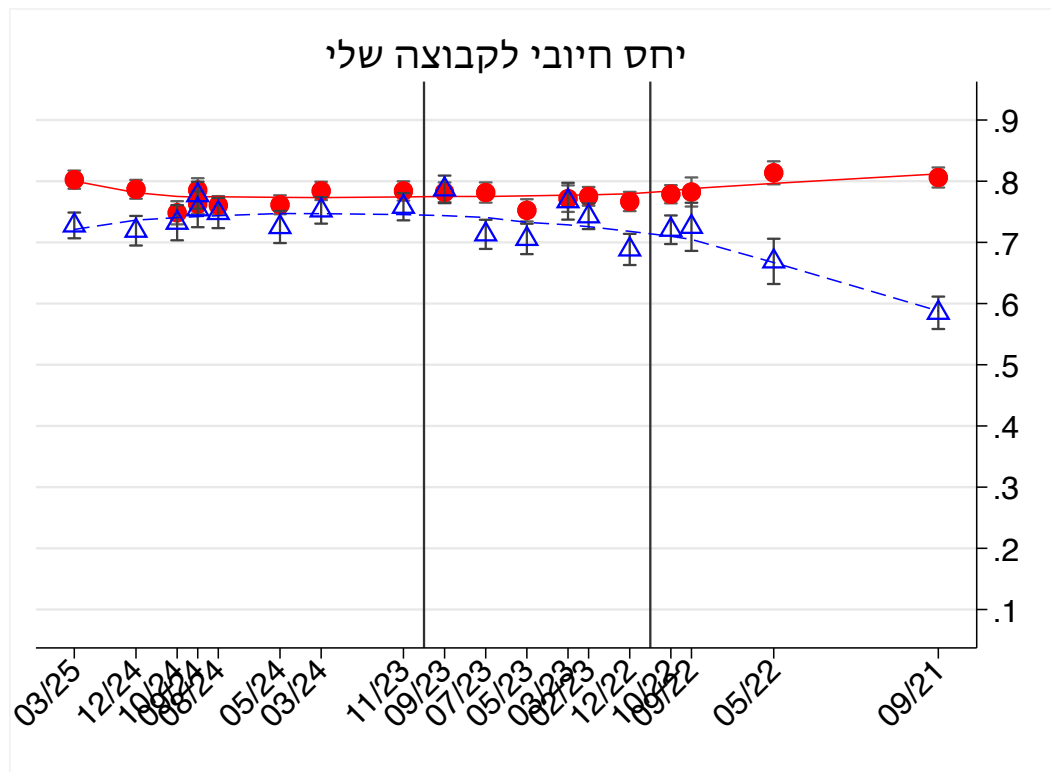
• מחזקת קיטוב

• קיטוב אידיאולוגי ביחס לסוגיות הביטחוניות הרלוונטיות, וגם קיטוב רגשי, לא פוחתים, ולעיתים אף גוברים במהלך החמרה ביטחונית/מלחמה (e.g., Myrick 2021; Jahani et al. 2022; Harel et al. 2024)

• תחושה שהיריב הפוליטי לא התייחס/מתייחס ברצינות לאיום החיצוני, וככזה היריב הפוליטי מהווה מעין "איום פנימי" (Harel et al. 2024)

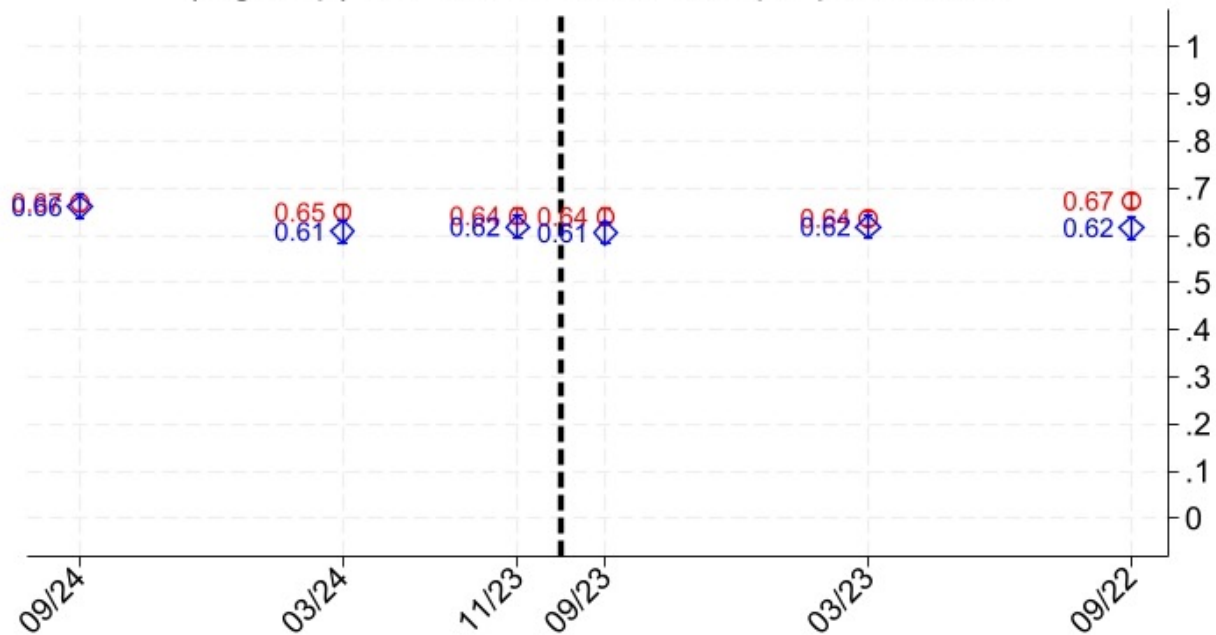
נראה שיש שינוי מוגבל (התחזקות) בקיטוב הרגשי

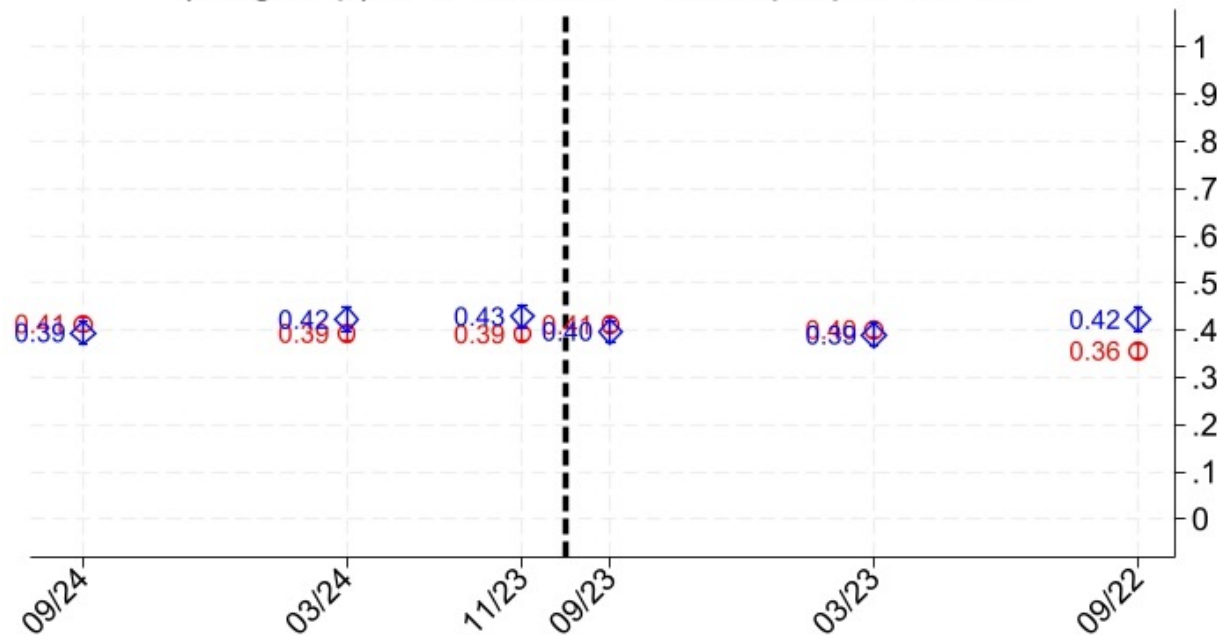

ריחוק חברתי: חברים מהמחנה הפוליטי "האחר"

שביעות רצון מקירבה לתומכים הפוליטיים (ingroup)

שביעות רצון מקירבה ליריבים הפוליטיים (outgroup)

אנחנו מתלכדים לשני מחנות נפרדים

- בקרב מצביעי הקואליציה:

- 47% אמרו שיש להם לא יותר מחבר או שניים שהצביע בבחירות האחרונות
למפלגה שנמצאת היום באופוזיציה

- בקרב מצביעי האופוזיציה:

- 48% אמרו שיש להם לא יותר מחבר או שניים שהצביע בבחירות האחרונות
למפלגה שנמצאת היום בקואליציה

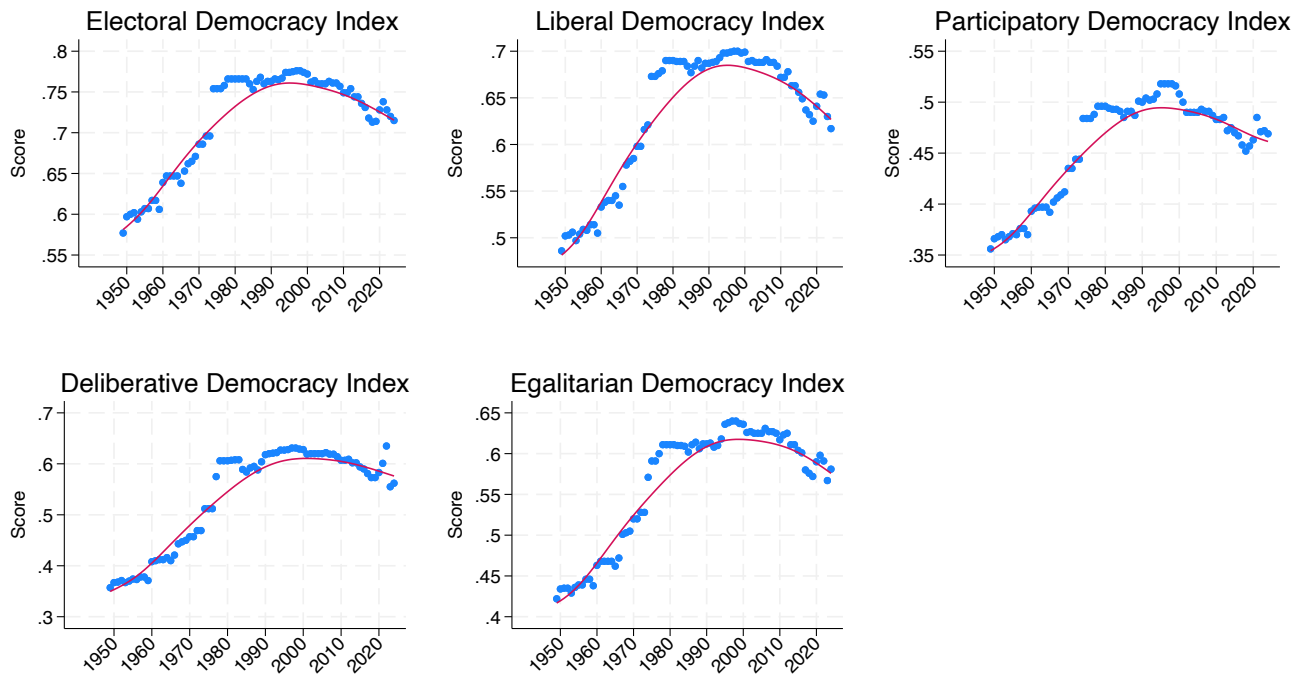

ההקשר לדעיכה דמוקרטית

- קיטוב ריגשי מגביר תמיכה במחנה "שלך" גם במחיר פגיעה בדמוקרטיה

- אנשים מוכנים לקבל הסדרים לא דמוקרטיים ובלבד שהמחנה האחר, שנתפס כעוין, לא יהיה בשלטון

VDem Israel, 1949-2024

מקום לאופטימיות?

- השתתפות פוליטית גבוהה
- מחויבות לדמוקרטיה
- קיטוב אידיאולוגי לא קיצוני
- קיטוב רגשי המראה שינויים של הפחתה ותקופות ארוכות של יציבות (ולא עליה הדרגתית)
- ישנם סימנים של יכולת להפחית קיטוב:

- מחקר של טל אוריאן ושותפים מראה שניתן להפחית קיטוב רגשי על ידי חשיפה של אנשים לשיתוף פעולה. אנחנו רואים מאמצים מאוד גדולים לשיתוף פעולה.
- מחקר של עומר יעיר מצביע על הגזמה במידה בה כל מחנה מעריך את העוינות של הצד השני. כלומר, ימנים ושמאלנים סבורים שהצד השני עוין אותם יותר ורוחש להם פחות כבוד מהמצב בפועל. תיקון התפיסה הזו יכול להוביל להפחתת הקיטוב.

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

קרעים בחברה

קיטוב פוליטי, זהות ושאיכות בעידן של פילוג

פרופ' אמנון כוורי

המכון לחירות ואחריות

בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה

אוניברסיטת רייכמן